

Staty- striden

Skrönan om att Schwanthaler hade satt på ett huvud av Karl XIV Johan på en figur som redan var gjuten och färdig, florerade långt in i vår tid.

Foto: FREDRIK JONSON

För 157 år sedan reste Norrköpingsborna en staty över kung Karl XIV Johan.

Att statyn av Karl XIV Johan står där den står är något som vi tar för självklart. Sedan år 1846 har monarken stått på sin plats.

Men vid statyns tillkomst och när den skulle resas rasade en ganska bitter strid, där staden Norrköping och dess invånare både hänades och bespottades ute i landet.

De som gick i bräsch var liberala krafter i Stockholm och Göteborg.

Norrköping var på 1840-talet en industriell storstad, där textilen dominerade. Efter kungligt påbud rädde importförbud och höga tullar på utländska tyger, vilket gynade Norrköping. Det skapade en avund i handels- och sjöfartsstaden Göteborg, där man bland annat strävade efter att importera brittiska textilier.

Att Norrköpingsborna valde att resa staty över Karl XIV Johan sågs därför som ett underdånigt krypande för en kungamakt som allt mer började att ifrågasättas.

Liberalismens ideer började märkas i dagspressen och med en svag och splittrad ständsriksdag, gick angreppen ut över monarkin. Och i förlängningen, staden Norrköping.

Den hårdaste kritiken kom här från Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning.

Vid Karl XIV Johans död år 1844 bildades en kommitté i Norrköping för en "colossal statue" över monarken. Drivande kraft var industrimannen John Swartz, personlig vän med kungen.

Kungen själv hade haft starka känslomässiga band med staden. År 1840 hade han till och med köpt ett hus vid Norra Strömngatan (dagens Saltängsgatan), vilket därefter fick namnet Kungshuset. Huset revs senare, år 1907, för att ge plats åt det så kallade Andersénska huset.

Genom en insamling bland Norrköpings invånare, 1 200 tecknade sig för bidrag, fick John Swartz ihop 23 000 riksdaler till en staty. Efterhand gick uppdraget att göra avbildningen till professor Ludwig von Schwanthaler i München.

I kungliga huvudstaden ifrågasatte man

Karl Johans torg var som synes kullerstensbelagt och ganska ödsligt. I slutet på 1880-talet gjordes torget därför om till Karl Johans park. I bakgrunden har ullmagasinet redan förvandlats till post- och telegrafhus.

En rest från förr. På gamla Postetten återfinns fortfarande det gamla namnet på torget.

Arkivbild: FREDRIK JONSON

Statyn över Karl XIV Johan var Norrköpings första offentliga skulptur och ett av de första offentliga monumenten i landsorten. Här Stora Hotellet till höger, stads-huset till vänster och Eklundska teatern i bakgrunden.

i kraftiga ordalag varför Norrköping inte hade valt en svensk skulptör. Vissa svenska konstnärer och konstkritiker ansåg det som en ren skandal. Och skulle det resas staty över kungen, ja då skulle den givetvis stå i Stockholm.

Basta!!

Smutskastningen mot både Swartz, Norrköpingskommittén och mot Schwanthalers kvalitet som konstnär pågick under en längre period. Fram till modern tid florerade länge en skröna om att Schwanthaler enbart hade satt på ett huvud av Bernadotten, och det på en figur som redan var gjuten och färdig.

John Swartz å sin sida hade faktiskt kalkylerat med att en svensk skulptör skulle utföra statyn. Han hade därför kontaktat

några av de ledande, däribland Bengt Erland Fogelberg.

Men valet föll till slut på Schwanthaler och det erkända bronsgjuteriet i München.

Vid midsommaren 1845 kom änkedrottning Desideria till Norrköping för att lägga grundstenen till statyns stensockel. Ett år senare anlände den färdiggjutna statyn till Lübeck. Här väntade slupen Catharina från Norrköping för vidare transport till hemstaden. Ute på Bråviken möttes Catharina av ångfartyget Kometen, fullastad med jublande Norrköpingsbor.

Den 20 oktober 1845 avtäcktes statyn över monarken under festliga former på Saltängstorget, vilket nu gav namnet Karl Johans torg.

För musiken svarade A F Lindblad och

sången vid avtäckningen hade författas av skalden Atterbom. På hedersläktarna återfanns den kungliga familjen och stadens honoratiories. Norrköping räckte alltså lång näsa till kritikerna och belackarna ute i landet.

Det kullerstensbelagda torget ansågs dock efterhand för ödsligt. År 1887 förvandlades torget, på initiativ av John Philipson, till Karl Johans park.

Och där står monarken idag, både seger-säll och fredsäll.

LASSE SÖDERGREN
lasse.sodergren@nt.se
011-200151

Festligt värre. Avtäckningen av Karl Johansstatyn den 20 oktober 1845 genomfördes under medverkan av kungafamiljen med Oscar I i spetsen och stadens honoratiories. Hedersläktarna hade ritats av stadsarkitekten Carl Theodor Malm. I bakgrunden ses det gamla ullmagasinet.